

על החתום והגלוי באסור לא יבוא עמוני ומואבי

א. על דבר העצה

"לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך" (דברים כג, ג-ד).

מבואר כאן שלאיסור בואם של עמון ומואב בקרב ישראל יש שתי סיבות:
 א. אי קידום ישראל בלחם ובמים ב. שכירת בלעם לקלל את ישראל.
 ברם מדברי חז"ל בסיפרי¹ מבצבצת סיבה נוספת וז"ל הסיפרי:
 "על דבר" – כשהוא אומר על דבר² אף על העצה³ וכן הוא אומר עמי זכור נא מה יעץ בלק מלך מואב (מיכה ו).
 "בדרך" – בשעת טירופכם, "בצאתכם ממצרים" – בשעת גאולתכם".
 ורש"י כתב בעקבות הסיפרי וז"ל:
 "על דבר" – על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם. "בדרך" – כשהייתם בטירוף".

המחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו

מה היא העצה האמורה כאן? **המלבי"ם** כתב שהעצה היא לא לקדם את ישראל בלחם ובמים⁴, והדגיש הכתוב שהדבר נעשה בעצה אחת של כולם כדי שאיש מהם לא ימלט עצמו ויאמר שהדבר לא היה בידו – כי דרך האומה לקדם ואין דרך היחיד לקדם.
והנצי"ב כתב⁵ שהכוונה לעצתו של בלק שיעץ לבלעם לקלל את ישראל מראש פעור מקום מיוחד לפורענות.

1. סיפרי דברים כ"ג על אתר.

2. גירסת הגר"א: "שאין תלמוד לומר על דבר אלא אף על העצה וכו'".

3. כי המילה דבר מיותרת שהיה לכתוב "על אשר", כן כתבו הרא"ם (דברים כ"ג), המהר"ל בגור אריה (שם), השפתי חכמים (שם) והנצי"ב ב"עמק הנצי"ב" והמלבי"ם בהסבר הסיפרי. ויעוין במשך חכמה הסבר קצת שונה. ולכאורה יש ראייה פשוטה שהמילה "דבר" משמעותה עצה על פי הפסוק "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום".

4. ומעין זה כתב גם המשך חכמה.

5. עמק הנצי"ב על הסיפרי כאן.

אולם מדברי רש"י שהובאו לעיל מסתבר שהעצה היא להחטיא את ישראל ע"י בנות מואב⁶.

ובהתאם לכך הסביר רש"י בהמשך (בהסתמך על דברי ר"ש בסיפרי) מדוע נאסרו עמון ומואב לעולם ואילו אדום שאיים לצאת בחרב נגדנו ומצרים שזרק בכורי ישראל לים נאסרו רק לגי דורות וכדברי רש"י שם⁷:
"הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו – מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא. לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב, וכן מצרים שטבעום. ואלו שהחטיאום נתעבו".

האם אף על העצה או בגלל העצה?

ויש לברר האם העצה האמורה היתה סיבה נוספת על שתי הסיבות המפורשות בתורה, או שהיא הסיבה העיקרית והמפורשות טפלות לה? מלשון הסיפרי שכתב: "אף על העצה" נראה שהיא סיבה נוספת. וכן פירשו הרא"ם והמהר"ל והשפתי חכמים את דברי רש"י.

אבל רש"י השמיט המילה "אף" ונראה לומר, שלפי דעתו, העצה הרמוזה במילה "דבר" היא הגורם העיקרי לדחייתם של עמון ומואב, ובלעדיה לא היו נדחים לעולם, כשם שהמצרים והאדומים לא נדחו לעולם אלא לגי דורות בלבד. ואם כן הדבר, על מה סמך רש"י ומדוע דחה את דברי הסיפרי? ונראה שיש מקורות חז"ל נוספים שבהם לא הוזכרה המילה "אף" ואכן כך נמצא במדרש תנאים לספר דברים⁸ שם מובאים דברי הסיפרי בלי המילה "אף".

וז"ל המדרש תנאים:

"על דבר" – על העצה, וה"א (מיכה ו, ה) עמי זכר נאר מה יעץ בלק מלך מואב וכו"⁹.

ולכאורה הדברים קשים ותמוהים, מדוע העיקר חסר מן הספר? והרי דרכו של מקרא לפרש ולא לסתם? ואם המפורש אינו עיקר למה נכתב? ודומני שהתשובות לשאלות הללו הם מנפלאות תמים דעים ומעידים על עומק משפטי ה' שהם תהום רבה. ובינתיים¹⁰ נצטט כאן את דברי הכלי יקר וז"ל:

6. ומה שהקשה הנצי"ב על פירוש זה אין בו בכדי להזיז את דברי רש"י ממקומם.

7. דברים כ"ג, ט.

8. מדרש תנאים לספר דברים עם הערותיו של הרד"צ הופמן. וכן במדרש הגדול.

9. וכנראה שדברי מיכה הנביא הכריעו הכף אצל רש"י להשמיט המילה "אף" שכן במיכה לא הוזכר ענין אי קידום ישראל בלחם ובמים ואף שבספר נחמיה כן נזכר הדבר ואילו העצה לא מוזכרת שם, זאת משום שדברי נחמיה הם ציטוט מדויק מספר משה שנקרא ביום ההוא באזני העם.

10. כתבנו בנתיים, כי נראה בהמשך שאין דברי הכלי יקר עולים בקנה אחד עם שיטתו של רש"י, כי

”פיי רש״י על דבר העצה שיעצו להחטיאכם ודבר זה אינו מפורש במקרא ועיקר חסר מן הספר, גם אין הדעת נותנת להרחיק שתי האומות בעבור שלא קדמום בלחם. אלא ודאי העיקר הוא בעבור שהחטיאום ודבר זה מבואר במקרא שלכך לא קדמום בלחם ומים כדי שיהיו רעבים וצמאים מיגיעת הדרך, ועל ידי זה בהכרח יאכלו מזבחי אלהיהן וישתו מצרצור יין שלהם המרגילים לערוה. כדמסיק במסכת סנהדרין פרק חלק, כי כל עייף ויגע לא יבקר בין אסור למותר ויאכל וישתה מכל מה שנותנין לו. והקב״ה ידע כוונתם על זה האופן. על כן נתרחקו ולכך נאמר על דבר אשר לא קדמו – רצה לומר על אותו דבר נסתר אשר אליו כיונו במה שלא קדמום... וזה פיי יקר יותר ממה שדברו בזה כל המפרשים¹¹ והותרו כל הספיקות שהקשו”.

ב. על הסתירה שבין ספר דברים פרק כ״ג לדברים פרק ב׳

מה שברור ופשוט ידוע ומקובל לכל בר בירב – שעמון ומואב לא קידמו את ישראל בלחם ומים, עומד לכאורה בסתירה לכתוב בתחילת ספר דברים: ”וישלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון... אעברה בארצך בדרך בדרך אלך, לא אסור ימין ושמאל, אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי רק אעברה ברגלי, כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר אעבר את הירדן אל הארץ אשר ה' אלקינו נתן לנו. ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו...” (דברים ב כו – ל). ופסוקים אלו סותרים שתי הנחות מקובלות. א. שאדום לא נתן לישראל לעבור בגבולו וכאן משמע שהוא אכן נתן ואף סיפק להם לחם ומים. ב. שמואב לא קידם את ישראל בלחם ומים וכאן משמע שהוא כן נתן לישראל לחם ומים.

השיטות השונות לשוב הסתירות

המפרשים ישבו סתירות אלו זה בכה וזה בכה ונציע כאן בקצור את השיטות השונות:

1. **רש״י:** ”כאשר עשו לי בני עשו” – לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים”. כלומר אדום ומואב קידמו את ישראל בלחם

אליבא דרש״י המואבים כן קידמו את ישראל בלחם ובמים תמורת שכר. ואפשר שזו סיבה נוספת מדוע מאן רש״י לראות באי קדום לחם ומים בחינם עילה מספיקה להרחקת המואבים והעמונים וכאשר כתב הרמב״ן ”וזה הבל”.

11. ואף אם פירוש יקר הוא, ספק אם אמיתי הוא, שהרי אליבא דרש״י המואבים סיפקו להם לחם ומים תמורת כסף. ובספר משכיל לדוד לרבי דוד פארדו הסביר בצורה שונה והיא קרובה יותר לאמת לענ״ד.

- ומים אבל לא נתנו להם לעבור בארצם. ובוזה ישב רש"י את הסתירה הראשונה ומה בדבר הסתירה השנייה?
 וכתב הרא"ם שיש לחלק בין "קדמו" ל"השבירו", המואבים אמנם השבירו אוכל בכסף¹² אבל לא קדמו בחנם¹³.
2. **האבן עזרא**¹⁴: "ולפי דעתי שפירושו על טעם בדרך בדרך, כאר עשו לי בני עשו שסבבו הר שעיר בדרך בדרך, וכן כתוב אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר, רק המלך שהוא מלך אדום לא עזבם שיעברו דרך מדינתו..."¹⁵ ופירושו הוא כמעט הפוך מפירוש רש"י, שכן לדעתו אדום ומואב איפשרו לישראל לעבור ליד ארצם אבל לא סיפקו להם מזון¹⁶.
3. **רשב"ם**: "והמואבים היושבים בער" – אבל בשאר מואבים כתוב בהן אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכן היושבים בשעיר כמו שפירשתי למעלה, אבל בני עשו הקרואים אדום יצאו לקראתכם בחרב ויט ישראל מעליו ויסובו את הר שעיר ימים רבים"¹⁷.
4. **רמב"ן**: חטאם של המואבים היה בזה ששכרו את בלעם לקלל את ישראל, אבל כן קידמו את ישראל בלחם ובמים¹⁸ וחטאם של העמונים היה שלא קדמו את ישראל בלחם ובמים והפסוק כתוב לצדדים¹⁹.
5. **אברבנאל**: הוא דוחה את השיטות השונות הסוברות שאדום ומואב נתנו לישראל לעבור בארצם או סיפקו להם מזון כי פירושים אלו מיוסדים על קו תהו ואבני בהו והפירוש הנכון, לדעתי, הוא שישראל פנו אל סיחון בבקשה לעבור בארצו והזהירו אותו שהם יעברו מכל מקום גם אם ימאן כפי שהיה עם בני עשו ומואב שמיאנו לאפשר מעבר בארצם וישראל עברו על אפם וחמתם.
12. והרמב"ן הקשה על פירוש זה וכתב: וזה הבל כי די למחנה שימכרו להם כאשר ירצו לקנות...".
13. וכן פירש הספורנו (דברים כג, ה) והמהר"ל בגור אריה, השפתי חכמים, הנצי"ב ב"העמק דבר" שם והרד"צ הופמן בדברים כ"ג.
14. דברים ב, כט.
15. וכן פירש רבנו בחיי שם.
16. והרמב"ן הקשה על פירושו: וגם זה הבל כי הם אמרו אל מלך אדום אעברה בארצך וימאן אדום נתן את ישראל עבור בגבולו, הנה לא נכנסו כלל בגבול אדום, וכן הוכיח הרמב"ן מדברי יפתח בספר שופטים.
17. וכן פירש המאירי ליבמות ע"ז ע"א. והריב"א על התורה בשם הר"מ מקוצי. וכן פירש בערוך לנר ליבמות שם.
18. והאברבנאל הקשה על דבריו הרי כתוב "על דבר אשר לא קדמו" בלשון רבים לכלול עמון ומואב, "ואשר שכר" בלשון יחיד לפי שבזה נתיחד למואב בלבד, וכן כתוב בספר נחמיה. ובהמשך נברר את שיטת הרמב"ן שהיא לכאורה נוגדת את דברי הגמרא ביבמות ובסנהדרין.

6. **עקידת יצחק:** אדום ומואב קדמו את ישראל בלחם ומים בשנתם האחרונה במדבר כאשר לא נזקקו להם שהרי היה להם מן ומים מן הבאר. אולם כאשר יצאו ממצרים, בטרם ירד להם המן, בזמן שהיתה שעת צרך – אז קפצו ידיהם ועמדו מנגד.

7. **במדבר רבה יט, טו:** "וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו" ואח"כ שלחו אל מלך מואב ולא אבה, אעפ"י שאינו מפורש כאן הרי מפורש בשופטים מלמד שהכל ברוח הקדש, שלא היה בכולם קל מיפתח והוא פירש שנא': גם אל מלך מואב שלח ולא אבה ואף משה רמז: כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בערי. ומסתבר שחז"ל הבינו שהפסוק "כאשר עשו לי בני עשו" לא היה כלול בדברי המלאכים אל מלך סיחון אלא הם מסקנתו של משה רבינו שאמר: כשם שבני עשו והמואבים סירבו לאפשר לנו מעבר בארצם ומנעו מאתנו מזון כך עשה גם סיחון מלך מואב¹⁹ ואם כן אין סתירה בין הכתוב כאן למה שידוע לנו על מעשי אדום ומואב ממקומות אחרים וכלהו לחד אתר סליקין.

ג. בירור שיטת הרמב"ן

הרמב"ן הבחין בין חטא המואבים וחטא העמונים. העמונים חטאו בכך שלא קידמו את ישראל בלחם ומים²⁰ והמואבים בכך ששכרו את בלעם לקלל והפסוק לצדדים הוא כתוב. ולכאורה דבריו הם נגד גמרא ערוכה (יבמות ע"ו ע"ב) שם משמע שהמואבים חטאו בכך שלא קידמו את ישראל בלחם ומים ונציע בזאת את לשון הגמרא:

"...א"ל דואג האדומי: עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו, מ"ט דקאתי מרות המואביה? א"ל אבנר: תנינא: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית.

אלא מעתה ממזר ולא ממזרת? – כתיב מוס זר. מצרי ולא מצרית? – שאני הכא דמפרש טעמא דקרא: על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, דרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם. היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים? ... אמר רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל (יתרא הישראלי) ואמר: כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית... מכל מקום קשיא? הכא תרגמו כל כבודה בת מלך פנימה" עכ"ל. ומגמרא זו רואים מפורשות שחטאם של המואבים בכך שלא קידמו את

19. וכן הזכירו פירוש זה הרא"ם והשפתי חכמים. וכן פירשו הריטב"א והמאירי בחידושיהם ליבמות ע"ו ע"ב. וכן כתב הסמ"ג לאוין מצוה ק"יג. וכן מובא בשלטי גבורים ליבמות שם. וכן פירשו הרלב"ג והחזקוני.

20. ולדעתו חטאם גדול יותר וע"כ הקדימם הכתוב.

ישראל בלחם ובמים כי כל הדיון נסב על דויד, שבא מרות המואביה, אם ראוי הוא לבוא בקהל.

וכבר הקשה כן הרשב"א בחידושו ליבמות וז"ל²¹:

"קשיא לי והלא דוד ממואב קאתי ומואב לא נכתבה חטא שלהן אלא משום אשר שכר עליך את בלעם? וי"ל דחד מינייהו נקט והכי קאמר איש דרכו לקדם ואיש דרכו לשכור"²².

ומקור דבריו בתלמוד הירושלמי²³ והרמב"ן הביא הירושלמי הנ"ל בפירושו לתורה וז"ל:

"ורבותינו דרשו עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית מפני שהאיש דרכו לקדם ואין האשה דרכה לקדם שתוציא מזון חוץ לגבול הארץ וכן הזכירו בירושלמי ובמגלת רות רבתי מפני שדרך איש לשכור ואין דרך האשה לשכור".

והנה המהרש"א²⁴ הוסיף להקשות על פירוש הרמב"ן מגמרא ערוכה בסנהדרין:

"...גדולה לגימה שהרחיקה שתי משפחות מישראל שנאי ע"ד אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכו'".

הרי ברור מכאן – ששתי המשפחות גם יחד, הורחקו מאותה סיבה של מניעת מזון לעם ישראל ולא כפי שכתבו הרמב"ן והרשב"א?

והנראה לענ"ד להשיב על קושייתו של המהרש"א עפ"י המשך דברי הרשב"א שצוטטו לעיל ואלו דבריו:

"אלא דאכתי קשיא לי מאי קא מקשה היה להם לקדם נשים לקראת נשים, דהא במואב ליכא למימר כי האי טעמא כלל דהא אין אשה דרכה לשכור כלל?

וי"ל דכיון דעמוון ומואב כי הדדי נינהו ופסול דידהו בחדא איכתוב וטעמא דאמרן גבי עמוון ליתיה. ואם איתא דעמוונים נקבותיהן אסורות אף המואבים כן כנ"ל. עכ"ל.

ובדומה לכך תירץ המאירי שם:

"יש מפרשים שמכל מקום הואיל ונכתבו בפסוק אחד הוקשו זה לזה לכל ענין".

הרי למדנו מדבריהם שפסול אחד לשני העמים וטעמים משותפים לסיבת הפסול. ואף שבפועל לא היה הדבר כן כי העמוונים חטאו במניעת מים ולחם

21. וכן הקשה הרא"ם על הרמב"ן.

22. וכן תירץ הריטב"א בחידושו ליבמות והוסיף שאף הרמב"ן כתב כן בפירושו לתורה. וכן תירץ המאירי ליבמות שם.

23. יבמות פ"ח ה"ג וכן מובא ברות רבה פ"ד, ח.

24. חידושי אגדות לסנהדרין ק"ג ע"ב וכן הקשה בעל הכתב והקבלה על התורה דברים כ"ג.

והמואבים בשכירת בלעם אעפ"כ הקישם הכתוב זה לזה לכל ענין לומר לך שמה שעשו מואב בפועל עשו העמונים בכח ומה שעשו העמונים בפועל עשו המואבים בכח. הצד השווה שבהם שהיו כפויי טובה כלפי מי שהיטיבו עמם.

ד. כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי

בעל הסברה שדרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם הוא רבי שמעון כמובא בגמרא ביבמות:

"כתנאי, עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים דרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם".

לעומת זאת רבי שמעון הוא זה שקבע [הובאו דבריו בספרי לעיל] שהסיבה העיקרית לדחיית עמון ומואב היה משום שהחטיאו את בני ישראל והסיתו אותם לזנות באמצעות בנותיהם ואם כן ראוי היה לאסור את המואביות בראשונה שאף הן היו באותו החטא והן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם? וכבר תמה על כך ר' בון בזהר חדש (דף ל"ה סימן קמ"ו):

"ר' בון אומר: אילו הוינא תמן כד אתקיימא הלכה מואבי ולא מואבית פליגנא עליו ואמינא מואבית ולא מואבי! דכתיב בהו (במדבר כה, א): ויחל העם לזנות אל בנות מואב ותקראנה לעם לזבחי אלוהיהן. וכתיב (שם לא, טז): הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם ותהי המגפה בעדת ה'. אינון גרמין כולי האי וגוברין אסירין ואינון שריין?

ומיד אמר: הדרי בי. ומה משה ואהרן קבלון דכתיב: אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם, מאי טעמא? דבהכרח עמדו בנות מואב באותו מעשה, דא"ר חלקיה אמר רבי אסיא בן גוריון: האנשים באים ומביאין אותן בעל כרחן. וההיא שלא קבלה – הורגים אותה, עד שנמצאו מואביות כולן שם בהכרח. ועל כן ודאי האנשים אסורים והנשים מותרות ועוד כתיב באורייתא תרי טעמי – על דבר אשר לא קדמו וכו' ואשר שכר עליך בלעם בן בעור וכו' עיקרא דמילתא גוברין הוי", עכ"ל.

נמצאנו אומרים שבכונת מכוון הסתירה התורה את הסיבה האמיתית והמרכזית לדחייתם של עמון ומואב מעל פני עם ישראל, ואך רמזה עליה במילים "על דבר". כי אם התורה היתה מפרשת את חטאם והיתה תולה את רחוקם בזנות בנותם, לא היתה שום אפשרות להבדיל בין הגברים והנשים ואדרבה היינו סוברים כר' בון בזוהר ואוסרים המואביות ומתירים המואבים.

ואם נתמה ונשאל הני נשי במאי קא זכייין? מדוע אין משפט אחד לכולם? התשובה היא – כך עלתה במחשבה לפניו! אורו של משיח בוקע ועולה

משדות עמון מואב, אורות מאפל, שתי פרידות טובות יש לו להעמיד מתוכם ובזכותן ובזכותו זכו כל הנשים.

וכל זאת למדנו מדבריו הנפלאים של הנצי"ב בעמק הנצי"ב:
"...אלא הטעם שהרחיקן הקב"ה מפני שנטלו עצה... והא דכתיב על דבר שלא קדמו, כדי להכשיר את הנשים, ולדרוש אנשים דרכן לקדם וכו', דאי כתיב הטעם הזה שהחטיאו, הלא הן הנה הנקיבות היו בדבר בלעם להחטיא!! לכן העלים הכתוב הטעם הזה, והא דלא נענשו הנשים באמת מחמת שהחטיאו? זהו מחשבות תמים דעים ית"ש, שהיה רוצה להוציא מהם שתי פרידות טובות רות המואביה ונעמה העמונית, עיין יבמות דף ע"ז א', דרש רבה וכו'. וא"כ ר"ש שדרש לעיל אנשים דרכן לקדם וכו' לשיטתו הכא דעיקר העונש מפני שהחטיאו. וע"כ בא הכתוב לדרשה..."

עוצו "עצה" ותופר דברו "דבר" ולא יקום

דואג האדומי מין הוא ואינו יוצא בשלום מן העולם²⁵ איש דמים ומרמה הוא ולא יחצו ימיו²⁶.

למין אין תקנה אלא חרב. כנגד זה אשר כלי אומנותו הוא חרב²⁷ אין ברירה אלא לחגר חרב כישמעאלי ולהכריע הדין על חודה של חרב. אם לדין יש תשובה – כל כבודה בת מלך פנימה. ויש להניח שכאשר דואג שמע תשובה זאת הוא ודאי הזדעק ותמה: האם בנות מואב אשר כל כולה של ערוה שלהן הוא²⁸ יקראו בנות מלכים? האם לאלו אשר גילו קלוון וערותן ברבים יש כבוד?²⁹ ומה בדבר ה"עצה" להחטיא את ישראל בזנות אשר כמעט והביאה כליה על ישראל? ומה בדבר הרמז שרמזה התורה במילה "דבר"?

עוצו "עצה" ותופר דברו "דבר" ולא יקום!

דואג האדומי, אביר הרועים אשר לשאול! ממקום שבת ורצית לפסול את דוד מלבוא בקהל משם פינה ויתד למלכות דוד. שהרי התורה העלימה והסתירה את חטאי מואב הכבדים וכתבה טעם טפל וחסר ערך אך ורק כדי לפנות דרך לאמה של מלכות ולהכשיר הקרקע לאביר הרועים אשר לישי. והוא שדרש רבא בגמרא ביבמות (ע"ז ע"א):

25. רות רבה פ"ד ה"ח, ופירשו המפרשים שם: "ואינו מאמין בדברי חז"ל הדורשים מן הקבלה עמוני ולא עמונית".

26. סנהדרין ק"ו ע"ב.

27. דואג הכה את נב עיר הכהנים לפי חרב. דואג הוא בעל לשון הרע ועליהם אומר דוד: "בני אדם שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה."

28. ספרי ברכה שמי"ג.

29. יעויין בחכמת שלמה ליבמות ע"ז ע"א שהסביר "שכל כבודה בת מלך פנימה" מתיחס לבנות ישראל ולא לבנות מואב.

"מאי דכתיב: "רבות עשית אתה ה' אלקי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו", אלי לא נאמר, אלא אלינו, מלמד שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד אמר לו: עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו".

הט אזנך, דואג, ושמע דברי חכמים. אותם עמים שנדחו מעל ישראל לעולם ושנאסר עלינו לדרוש שלומם וטובתם לעולם – זכו לירושה בארץ אבות³⁰ ואסור לנו ליקח מארצם עד מדרך כף רגל. וכל כך למה? האם כך כבושה הארץ לפני ה'!³¹

כי לא מחשבותיו מחשבותינו ולא דעתו דעתינו כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, וכך דורשת הגמרא בבבא קמא (ל"ח ע"א):

"ויואמר ה' אל משה אל תצר את מואב" – וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא ק"ו בעצמו ואמר: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה: "צרור את המדינים והכיתם אותם", מואבים עצמן לא כל שכן? א"ל הקב"ה: לא כשעלתה על דעתך עלה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן: רות המואביה ונעמה העמונית".

אכן רבות עשה ה' נפלאותיו ומחשבותיו אלינו³².

ומפליא לעשות! גם זכו לירושה בארצנו, גם יש להם חלק בדוד ונחלה בןו ישי, וגם נקרא שמש על בית מקדשנו:

"אריאל מואב" – זה בית המקדש שנא' הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד "מואב" – על שם שבנאו דוד דאתי מרות המואביה". (ברכות י"ח ע"א, שם ברש"י).

דואג האדומי! פלפולין פלפולי הבל. זר ונכרי אתה לנו, מגדליך פורחים באויר³³, תורתך מן השפה ולחוץ³⁴, אין הלכה כמותך בשום מקום³⁵, ימידך

30. רש"י דברים ב, ה: "עשר עמים נתת לו (לאברהם), שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני – הן עמון ומואב ושעיר, אחת מהם לעשו ושתיים לבני לוט...".

31. תוספתא ע"ז ה.ה. "ונכבשה הארץ לפני ה'" – וכי תעלה על דעתך שישראל מכבשין את הארץ לפני המקום? אלא כל זמן שהן עליה היא מכובשת, הא אינם עליה אינה מכובשת".

32. לפי המהרש"א ליבמות ח"א ע"ז א. אחד משני המקראות שדרש רבא מתיחסים לגמרא זו במסכת בב"ק.

33. סנהדרין ק"ו ע"ב.

34. שם.

35. שם.

חסרים ואינך יוצא בשלום מן העולם³⁶. ואילו העלם שנוא נפשך אחינו הוא, מקורו זך וטהור, במגילת ספר כתוב עליו³⁷, מלך ישראל חי וקים³⁸, ימיו מלאים³⁹, מגדלו בנוי לתלפיות⁴⁰, תורתו אמת, הלכה כמותו בכל מקום⁴¹ אבי עד שר שלום.

- 36. רות רבה ד, ט.
- 37. יבמות ע"ז ע"א.
- 38. ר"ה כ"ה ע"א.
- 39. שקלים ב, ה"ה.
- 40. שיר השירים ד, ד.
- 41. סנהדרין ק"ג ע"ב.